

Természetvédelem Baranyában

Dél-Dunántúl természeti értékeit felügyelő, kezelő Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság (DDNPI) Baranya megyében két, markánsan különböző élőhely-típuson látja el feladatát. Hegy- és dombvidéki területek találhatók a Mecseken és környezetében (Hegyhát, Dél-Zselic, Baranyai-dombság, Villányi-hegység) és ártéri, síksági területek a Dráva mentén és Bédán, a Duna árterében.

A Mecsek-hegység

A Mecseket alkotó kőzetek megjelenése és változatossága alapján az országban szinte egyedülálló a hegység. Kevés kivétellel a felszínen is megtalálható minden olyan kőzet, amely a Mecseket felépítő magmás (fonolit, trachidolerit, andezit), üledékes (mészkö, homokkő, aleurolit, konglomerátum) vagy metamorf (fillit, szericites fillit) fejlődésű képződmények valamely változata. A hegység területén több mint száz védett növényfaj él, ebből a *bánáti bazsarózsa*, a *szarvasbangó*, a *bíbor sallangvirág*, a *piacsenzai nőszőfű* és a *méhbangó* fokozottan védett. A védett állatfajok száma kétszáz körüli, ebből 21 fokozottan védett. Ezek közül kiemelhető a *mecseki őszitegzes*, az *atracélcincér*, a *fehér gólya*, a *fekete gólya*, a *gyöngybagoly*, a *haris*, a *gyurgyalag*, a *darázsölyv*, a *rétisas*, a *békászó sas*, a *barna kánya*, a *vidra* és a különböző *denevérfajok*.

Néhány szót a Mecsek országos jelentőségű védett területeiről:

A csaknem tízezer hektáros **Kelet-Mecsek Tájvédelmi Körzet** a Mecsek legnagyobb országos jelentőségű védett természeti területe, amely 1977-ben lett védetté nyilvánítva. A források táplálta patakok a központból sugárirányban szerte futó vadregényes völgyeket hoztak létre, megannyi vízeséssel, zuhogóval. Értékeik közül kiemelendő a fokozottan védett hidasí-, és az óbányai-völgyben megcsodálható Csurgó, Csepegő-szikla és a Ferde-vízesés, valamint a Réka-völgy hosszan kígyózó, kanyargó lefutású medre. Geológiai érdekesség még a Magyarországon egyedül a Kelet-Mecsekben a felszínen is megcsodálható, mélységi magmás kőzet, a *fonolit*, valamint a Vár-völgy több, szintén vulkanikus eredetű feltáródása.

Az erdők fő tömegét három erdőtársulás alkotja. Az övezeten kívül elhelyezkedő *mecseki bükkös*, a *madárcseresznyékkel* tarkított *mecseki gyertyános-tölgyes* és a száraz, meleg *mecseki cseres-tölgyes* borítja legnagyobb területen a Mecsek keleti részét. A foltokban, elszigetelten előforduló növénytársulások közül néhányat még érdemes megemlíteni. A sziklás hegycsúcsok, gerincek északi, sekély termőrétegű, sokszor kőgörgeteges termőhelyén kialakult illír jellegű társulás az *ezüsthársas törmelékletű-erdő*. E ma már nagyon kis területen élő növényegyüttes felső szintjét az *ezüsthárs* és a *magas kőris*, az alsót a *virágos kőris* és a *nagylevelű hárs* alkotják. A fák a mozgó kőtörmeléktől meggömbültek, elágazók. Sokszor a fenti társulásokkal érintkeznek a szűk, meredek falú völgyek alján elhelyezkedő *mecseki szurdokerdők*. Sajátos hangulatot árasztanak a sziklafalakraól alá hulló liánfélék és a különböző páfrányok. A már említett, nagyszámú, hegységet behálózó patakokat legtöbbször két társulás követi. A *mézgás éger* (igen ritkán *hamvas éger*) jellemezte *sásos égerligetek* mellett előfordul a *dél-dunántúli tölgy-kőris-szil liget is*.

A Kelet-Mecsek hatalmas erdőtömbjét északról és délről száraz gyepterületek övezik. A lősz borította domboldalakon degradált lejtősztyepp *sudárrozsok* gyepterületeket alkotnak. Jellemző e gyepekre a fajgazdagság és a védett fajok nagy száma.

A Mecsek keleti részének legnagyobb botanikai értéke a fokozottan védett *bánáti bazsarózsa*, amely mára már szinte csak a Mecsekből ismert. Növényteni szenzációt jelentett az 1999-ben Magyarországról először Óbánya mellől előkerült, ma már szintén fokozottan védett *piacsenzai nőszőfű* két kis populációja is. Hazánkban ugyancsak kizárólag a Mecsekben fordul elő a kárpáti elterjedésű *havasi tisztesfű* és a közönséges acsalapukon élősködő *martilapu szárdorgó*.

A Kelet-Mecsek háborítatlan erdősegeiben fészkel a *békászó sas*, a *réti sas*, a *barna kánya* és a *fekete gólya* is, valamint a vízfolyásokban, patakokban az oxigéndús vizet kedvelő *tegezsfajok* nagy száma (67 db) él. Ezek közül egyik Európa legritkább faja, a fokozottan védett, ritka *mecseki őszitegzes* pedig csak itt találja meg élőhelyét. Szintén a kristálytisza patakokat kedvelik

a Mecsekben is kevés helyen megfigyelhető *folyami rákok*, valamint a halak közül a védett *fürge csellék* és *kövi csíkok*. A bükkösökben itt még nem ritka a *havasi cincér* és a leszakadt, nedves partfalakból került elő a védett *keleti ajtóscsiga*. A zárt erdőterületet övező száraz gyepek egyikeben pedig egy, a Dél-Dunántúlról csak innen ismert fokozottan védett cincérfaj, az *atracélcincér* kapaszkodik a szintén védett gazdanövényébe, a *kék atracélbe*.

Fontos feladata a Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóságának a tájvédelmi körzetbe látogatók mind magasabb szintű idegenforgalmi, oktatási kiszolgálása, valamint a saját vagyongazdálkodásában lévő területek természetvédelmi kezelése. Ennek érdekében igen változatos programcsomaggal működteti a TK szívében a „Pataki-ház Óbányai Erdei Iskolát”. Az itt folyó környezeti neveléshez kiválóan kapcsolható a térség két tanösvénye. Az egyiket a Méré-vára alatt húzódó Vár-völgyben járhatjuk végig. A DDNPI által 1996-ban kihelyezett 10 tábla a völgy igen összetett, változatos geológiai felépítését szemlélteti földtani szelvények, ösmaradványok ábrázolásának segítségével. Az egregyi strandtól a Pásztor-forrásig, az erdészeti aszfaltúton kényelmesen bejárható tanösvény érdekes kikapcsolódást kínál. A természetközeli erdőgazdálkodás fontosságát, a természetes erdődinamikai, erdőműködési folyamatokat mutatja be rendkívül figyelemfelkeltő képek, ábrák, diagrammok segítségével a másik létesítmény. Öt tábla segítségével tájékozódhatunk a fentiekről a bővízü patak kísérte Óbányai-völgyben, a „Pro Silva” tanösvényen. A tanösvényeken kívül önálló tájékoztató táblák találhatók a TK 6 „bejárati kapujánál”, valamint a Réka-várnál és a felszínre bukkanó fonolit bemutatására Köves-tetőnél.

Óbánya közelében az igazgatóság végzi gyepterületeinek élőhely-rekonstrukcióját. Az állattartás felhagyása után, a természetes szukcessziós folyamatok (magaskórósodás, cserjésedés) beindulásával kialakult állapot visszaszorítása, és így a legeltetésre való újbóli alkalmassá tétel a kitűzött cél.

A Közép-Mecsek legszebb völgyeit (Melegmágy-völgy, Nagymély-völgy, Petnyák, Zsidó-völgy, Farkas-árok) magába foglaló, 709 hektáros **Melegmágy-völgy Természetvédelmi Terület** elsősorban geológiai értékei miatt élvez védettséget 1957 óta.

Kiválóan tanulmányozhatók a karsztjelenségek: víznyelők (ponorok), töbrök (dolinák), üregrendszerek (barlangok, zsombolyok) keletkeztek a triász kori mészkőben. A nagy számú

barlang közül a „Mánfai-Kőlyuk” fokozottan védett. Leglátványosabbak és a kirándulók számára igazán mecsodálhatók azonban a felszíni karsztjelenségek: a patakok medrében az oldott mész újra kicsapódásának hatására képződött gátak, mésztufa-lépcsők, amelyek közül a legnagyobb a mintegy 6–8 méteres Melegmágyi-vízesés.

A változatos terep hatására változatos növénytakaróval találkozhatunk. Az északi oldalon és a hűvös, párás völgyekben *mecseki bükkösök*, *mecseki gyertyános-tölgyesek*, a tetőkön *mecseki cseres-tölgyesek* váltják egymást. A lepusztult hegygerinceken és meredek oldalakon *ezüsthársas törmeléklejtő-erdők*, az igen szűk völgyekben pedig *mecseki szurdokerdők* alakultak ki. A bővízü hegyi patakok mentén találkozhatunk a *patakmenti magaskórós* nevű növénytársulással, melynek fő alkotója a *közönséges acsalapu*. A hatalmas lapulevelek közti nyíltabb területeken néhol a védett *téli zsurló* sajátos állományai rejtőzködnek.

A terület botanikai értékét is jelzi a viszonylag kis területen előforduló 42 védett növényfaj. A Mecsekre általánosan jellemző fajok mellett kiemelhető a *kapcsos korpafű* mecseki viszonylatban nagy telepe, a már említetten csak a Mecsekben előforduló *havasi tisztesfű* és a sajnos minden évben letépett virágú *szibériai nőszirm* apró állománya.

A barlangi kutatások több alacsonyabb rendű endemikus állatfajt (csigák, ászkák) mutatnak ki. Magyarországon eddig csak Zóbakpusztánál és a Melegmágy-völgyben volt megfigyelhető a védett *sárgasávos hegyi szitakötő*. Szintén a patakokhoz kötődik a *hegyi billegető* és a zavarásra rendkívül érzékeny *kis légykapó* is. A felszínen élő ritka állatfaja a területnek a fokozottan védett *mecseki őszitegzes*. A tiszta vízű források, patakok szennyezése és a feldúsult vad-disznóállomány veszélyeztetik rendkívül töredékes állományait. Az esetlegesen elpusztult metapopulációs egységekkel szinte bizonyosan eltűnik a faj az adott területről, mivel a *mecseki őszitegzes* röpképtelen rovarfaj. Fontos pillérfaja (keystone-species) a Melegmágy-völgynek a *fekete harkály*. Az általa minden évben újonnan készített, majd elhagyott odúk számtalan más állatfajnak nyújtanak szaporodó és búvóhelyet. Ha tehát nem lenne az erdőben földön fekvő, korhadó faanyag, a harkály nem találna magának a korhadéklakókból táplálékot és el-

tűnne a területről. Így a támasztó „pillérkő” kihúzásával a „boltív” összedőlne és szintén eltűnnének az erdőből a cinegefajok, a légykapó fajok, a *csuszkák*, a fakuszok, az egyetlen odúlakó galambféle, a *kék galamb*, más harkályfajok, rengeteg denevérfaj, pelefélek, a *mókusok*, de még a *nyuszt* is.

Az idegenforgalmi tájékoztatásra itt is nagy hangsúlyt fektet az igazgatóság. A terület erős turisztikai terhelésének csökkentésére tehermentesítési tervet dolgozott ki, amelyben fő fogadóhelyeket jelölt meg (Trippammer-fa, Keresztkunyhó, Kőlyuk, Melegmány-vízesés), ahol minőségi kiszolgálással (tájékoztató tábla, tűzrakó, padok, asztalok) helyben tarthatók a kirándulók.

A 223 hektáros **Jakab-hegy Természetvédelmi Terület** védetté nyilvánításában is főként geológiai, valamint művelődéstörténeti szempontok játszottak fő szerepet. A rendkívül érdekes, látványos földtani képződmények (Babás-szerkővek, Zsongor-kő) mellett a korai vaskorból származó – Európában a második legnagyobb – földvár és több száz halomsír, valamint az 1225-ben épült pálos kolostor romjai vonzzák leginkább a kirándulókat.

A felsorolt látványosságok mind teljesebb megismerést szolgálja a hegyen kialakított tanösvény. A Mecsek legrégebbi ilyen jellegű létesítménye geológiai és művelődéstörténeti értékeket is bemutat, megismerteti a terület földtörténetével, kialakult érdekes földtani formakincsével, valamint az ősidőktől a hegyet lakhelyül választó ember évezredek emlékeivel. A fenti természeti értékek mellett a növény- és állatvilág is rejt különlegességeket a területen. Bemutatásukra egy önálló tájékoztató táblát is kihelyeztünk a kolostor rom közelében.

A Mecsek legfiatalabb, országos jelentőségű védett területe, az 1996-ban létrejött **Nagy-mező, Arany-hegy Természetvédelmi Terület**. A Hosszúhetény és Pécsvárad között húzódó, korábbi helyi jelentőségű védett részeket is magába foglaló 101 hektáros terület rendkívüli botanikai értékei miatt élvez védettséget.

A Zengő déli lábánál elterülő száraz erdő és gypfoltok igen szabdaltan és mozaikosan maradtak fenn a művelt területek: szántók, szőlők és gyümölcsösök (p1. mandulások) között. A gazdálkodásra kevésbé alkalmas dombok (Hideg-hegy, Illés-hegy, Nagy-mező, Arany-hegy, Nádasdi-tető, Butyka-hegy, Pavojda) azonban megőriztek olyan száraz tölgyeseket, sztyeppréteket, száraz gyepeket, ahol az ott élő növényfajok nem csak ritkaságukkal, hanem tömegükkel is lenyűgözik az oda látogatót.

A Nagy-mező, Arany-hegy Természetvédelmi Területen több mint harminc védett növényfaj fordul elő. Él itt a fokozottan védett *bánáti bazsarózsa*, a *bodzaszagú ujjaskosbor* ritka, piros színváltozatú példányaival is találkozhatunk, de kora tavasszal megcsodálhatjuk a *fekete kökös* bókó, pelyhes virágait is.

Az erdőirtással kialakított legelők bár másodlagos élőhelyek, mára azonban az értékes, védett növényfajok nagy részének menedéket nyújtanak. Így a rajtuk meginduló természetes folyamatok sokszor ezen növények fennmaradását veszélyeztetik. E folyamat lassítása érdekében az igazgatóság élőhely-rekonstrukciós munkálatokba kezdett a területen: a Nagy-mező térségében történt cserjeirtás, valamint a kevésbé bokros részekben sárzúzózás. Az élőhely-rekonstrukció során a mozaikosság, az élőhely és a változatos táj megőrzése érdekében őshonos fajok és cserjék alkotta apróbb „szigetek”, valamint az erdőhatárokon az erdőszegélyek is fennmaradtak. Az így legeltetésre alkalmassá vált gyepeken a közeljövőben beinduló állattartás fogja a kialakított gypjelleget megőrizni.

A védett természeti területen tájékoztató tábla nem található és turistaút sem vezet át rajta. A természetvédelmi hatóság szándéka szerint a tömegturizmust távol szeretnék tartani a területtől, és csak a speciális igényeket kielégítő szakmai- (botanikai), valamint az ökoturizmust támogatják a Nagy-mező, Arany-hegy Természetvédelmi Területen.

A mindössze 1 hektáros **Abaligeti-barlang felszíne Természetvédelmi Terület** legfontosabb feladata lenne a Mecsek eddig ismert legnagyobb, fokozottan védett barlangjának bemosódó szennyeződésektől és egyéb káros hatásoktól való védelme. Sajnálatos módon a barlang-bejárat előtti terület ezt a feladatot nem tudja ellátni, így a problémára megoldást csak a kialakítandó, egységes Mecsek Tájvédelmi Körzet jelenthet.

A barlang állatvilágának legnevezetesebb képviselői a főágon végigfolyó patak vizében élő, csak itt előforduló *vakbolyharák*, valamint a barlangban pihenő és telelő nagyszámú, védett

és fokozottan védett *denevér*. 1996-tól a barlangot az igazgatóság üzemelteti. Az eltelt időszakban elkészült egy teljesen új kezelőépület, a barlangi létesítmények teljes, komplex felújítása, valamint sikerült a gyógybarlangi minősítést megkapni. Az igazgatóság célja az idegenforgalmi jelleg megtartása mellett a természeti értékek mind teljesebb megőrzése is. A barlang bejáratától induló Denevér Tanösvény a cseppkőbarlang környékének változatos élővilágát, természeti folyamatait, a különböző gazdálkodási módok természetre gyakorolt hatását mutatja be. A sajátos rendszerű, a barlang pénztárában jelképes összegért megvásárolható fűzet segítségével, egy denevér-jelzést követve bejárható tanösvényen több nehézségi fokozatú túra (kis túra kb. 2 km, közepes túra kb. 4 km, nagy túra kb. 6 km) közül választhatunk. A kijelölt útvonalon egy-egy – fára festett számmal jelzett – állomáshoz érve a fűzetből elolvasható az adott helyszínen közölni kívánt mondanivaló, de az állomások között jellemző növény és állatvilágot is igyekszik a kiadvány bemutatni. Tematikailag a barlanghoz és a tanösvényhez kapcsolható a 2004-ben felavatott Denevér Múzeum. Magyarország egyetlen ilyen jellegű bemutatóhelyén nemcsak a különféle denevér fajokkal ismerkedhetünk meg, hanem jellegzetes élőhely-típusaik mellett kutatásukról, a velük kapcsolatos hiedelmekről, védelmükről is érdekes információkat kaphatunk.

Végül a Pécsért, a Tettyén található 3 hektáros **Pintér-kert Természetvédelmi Terület** zárja az országos jelentőségű védett területek sorát a Mecsekben. A Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság központi épületét is magába foglaló arborétum a téli időszak kivételével látogatható, rendkívül érdekes hangulatú, gyűjteményes kert, amely nemcsak növényállománya miatt jelentős, hanem kiváló terepet nyújt az igazgatóság Oktatási Központjának a rendkívül sokrétű környezeti nevelés programjához. E munkát egy szintén fűzetes rendszerű tanösvény is segíti, amellyel betekintést kaphatunk a Tettye természeti értékeibe, folyamataiba. Ezt tanösvényt feladatsorok megoldásával egybekötve az Oktatási Központot meglátogatók tudják használni.

A közeljövőben országos jelentőségű védettséget fognak élvezni az erdőrezervátum-hálózatba tartozó ún. őserdők. Komló térségében található az egyetlen mecseki, a **35. számú Kőszegi-forrás Erdőrezervátum**. A Kőszegi-forrás környékén elterülő, gyönyörű, sziklakibúvákkal tarkított állomány magterületét az erdőgazdaság kivonta a termelésből, semmilyen erdészeti munkát nem végezve, így a természetes folyamatok tanulmányozhatók benne. A magterület védőterületeként működő pufferzónában pedig csak természetközeli erdőgazdálkodási módszerekkel lehet gazdálkodni, alapvető célként megfogalmazva az állandó erdőbortartást. A háborítatlanság biztosítása érdekében a közelmúltban a zöld sáv jelzésű turistaút nyomvonalát is meg változtattuk, hogy az új útvonal elkerülje az őserdőt.

Az erdőrezervátum kezelési terve is elkészült, amelyet az őserdőhálózat vonatkozásában hosszú távú fenntartási tervnek /HFT/ hívnak. A Kőszegi-forrás Erdőrezervátum a négy lehetséges kategória (célorientált kutatás /CK/, hosszú távú vizsgálatsorozat /HTV/, eseménykövetés /EK/, megőrzés) közül az eseménykövetéshez sorolták. Ez azt jelenti, hogy évente a teljes területen eseményfigyelést, fotódokumentálást kell végrehajtani és 10-20 évente legalább mintaterület szintjén faállomány-szerkezeti vizsgálatokat kell elvégezni. A védőzónában jelenleg a hosszú távú fenntartási terv szerint folyik az erdőgazdálkodás. A természetközeli módszerek alkalmazásának alapfeltétele a nagyvadállomány sűrűségének megfelelő szinten tartása, (ezért a vadgazdálkodó felé mind az erdészeti, mind a természetvédelmi hatóságtól igény az állománycsökkentés, majd a szinten tartás). A terület védetté nyilvánítása kétféle úton valósulhat meg. Gyorsabb az erdőrezervátumkénti védetté nyilvánítás, de a komplexebb védelmet az egységes Mecseki Tájvédelmi Körzet részeként megvalósuló védelem jelentene. Mindkét esetben a magterület fokozott védettségi kategóriába lenne besorolva.

Az igazgatóság nem csak a védett területeken tekinti fontos feladatának a kirándulókat, turisták színvonalas kiszolgálását. A Mecsek egyik új tanösvénye az orfűi Vízfő-forrás barlangja környékén készült el. A négy táblából álló tanösvény a vízimalom működését, a barlangot, a barlangi ivóvíz-hasznosítás problémáit, valamint a forrás és az égerláp élővilágát ismerteti meg az arra járókkal. Hasonlóan az óbányaihoz, szintén a természetközeli erdőgazdálkodás jelentőségét mutatja be a mecsek nyugati felén, a Remete-rét közelében kialakított Kismély-völgyi „Pro Silva” Tanösvény. A Pannon Power Rt-vel közösen létrehozott tanösvény a Pécs melletti Tüskés-réten, a rekultiváció során keletkezett mesterséges élőhelyekkel

ismerteti meg az odalátogatókat. A tanösvény végigjárása után egy dombtetőn felépített kilátóról csodálatos látványban lehet részünk mind a bejárt tanösvényre, mind a Baranyai-dombságra, sőt még Pécs városa is egy eddig ismeretlen, sajátos panorámával tárul elénk.

Az Igazgatóság több tájékoztató táblát helyezett ki a Mecseken az orfűi Sárkány-kút közelében, a Tubesen, a Misinán, és az Éger-völgyben is.

A Villányi-hegység

Legdélibb, szubmediterrán hatású szigethegységünk legrégebben oltalom alatt álló területe a Szársomlyó. Magyarország elsőként védetté nyilvánított növénye, a *magyar kikerics* a hegy meredek, déli kitettségű lejtőin, sziklagyepjeiben találja meg életfeltételeit. A hazánkban csak itt előforduló növény védelme érdekében a **Szársomlyó Természetvédelmi Terület** nagy része fokozottan védett. Elkél az oltalom azonban a szintén fokozottan védett *magyar méreggyiloknak*, *rozsdás gyűszűvirágnak* és a *haragos siklónak* is. Botanikailag hasonlóan értékes a szomszédos **Fekete-hegy Természetvédelmi Terület** is. Él itt *méhbangó*, *bíbor sallangvirág* és *gérbics* is.

Az igazgatóság a Villányi-hegységben is több tanösvényt alakított ki. Az egyik a **Villányi Templom-hegy Természetvédelmi Terület** felhagyott bányaudvarában, a kőzettani értékek és az országosan egyedülálló, ammonitesz- és gerincesmaradványok bemutatása érdekében jött létre. Az elénk táruló kőzetek több mint 80 millió év eseményeinek emlékét őrzik. Az 1910 óta tartó ásatások eredményeként a kutatók 27 új állatfajt itt fedeztek fel. A több mint 70 ősgerinces faj nagyobb része kisméretű, de megtalálhatók közöttük az Észak-Amerikából először bevándorolt valódi lovak és farkasok is.

A meredek sziklafalak között végigjárva a tanösvényt, részletes információkat kaphatunk a fentiekről, ha szemfülesek vagyunk egy-két sziklába ágyazódott, csodálatos ammoniteszt (csavar alakú mészvázás kövülete) is megfigyelhetünk, valamint a tanösvény végén a villányi-hegységi és a mecseki panorámában is gyönyörködhetünk.

A másik, – a Szársomlyó tövében végigfutó – tanösvény végigjárása során megismerkedhetünk a hegy jellegzetes növénytársulásaival, növény- és állatfajaival, a hegyet felépítő kőzetekkel, művelődéstörténeti értékekkel, valamint a legismertebb népmondákkal.

Ebben a térségben is kiemelt feladata az igazgatóságnak a saját vagyongazdálkodási területeinek karbantartása, gondozása, az esetlegesen megjelenő természetvédelmi problémák megoldása. Ilyen jellegű feladat az igen értékes élőhelyeket elfoglaló, a természetes vegetációt kiszorító bálványfa, akác és orgona irtása. E rendkívül szívós, agresszív fajok ellen igen sokrétű (vegyszeres, mechanikai) védekezéssel történtek próbálkozások, de ezen munka még sok évig fog feladatot jelenteni.

Rendszeres jelenlétet igényel – kiemelten a Szársomlyón – a fokozottan védett területeken engedély nélkül tartózkodók (kirándulók, paplanernyősök) ellenőrzése. A nagyszámú, túravezetést igénylő kirándulóknak a közelmúltban alakítottunk ki egy új, kellemesebb, árnyékban történő haladást biztosító túraútvonalat kialakítva a hegy gerincének északi oldalán.

A Duna-Dráva Nemzeti Park Baranyában (Ormánság, Béda)

A Nemzeti Park 1996 tavaszán jött létre, a ma már egyre zsugorodó, háborítatlan Duna és Dráva menti ártéri erdők, holtágak, morotva tavak és körülöttük fellelhető vizes élőhelyek megóvása érdekében. A park teljes területe csaknem 50 000 hektár, amely a Duna árterének a Sió torkolat és az országhatár közötti szakaszát, illetve a Dráva menti ártéri területeket foglalja magába.

A két folyami szakasz egymástól eltérő. A Duna itt alsószakasz jellegű, lassú folyású, a főágtól mesterségesen leválasztott holtágrendszerrel rendelkező folyó, míg a Dráva viszonylag gyors folyású, medrét intenzíven változtató, az érintett szakaszon alig szabályozott élővíz. Ez a különbség adja meg a Nemzeti Park területeinek sokszínűségét.

A Duna menti részeken leginkább erdők és vízfelületek találhatók. A tölgy-köris-szil keményfa ligeterdőkben él a védett *kétlevelű sarkvirág* és a *fehér madársisak*. A ligeterdők madár-

világának jeles képviselője a fokozottan védett *barna kánya*, valamint európai jelentőségű a *fekete gólya* és *rétisas* állományok előfordulása. Az emlősök között jelentős értéket képvisel a híres, világbjaink trófeákat is adó gímszarvas állomány, valamint a védett és a fokozottan védett denevérfajok jelenléte. Ezek a területeken még fellelhetők a régi ártéri gazdálkodás nyomai. A meglévő fokok emlékeztetnek az áradások káros következményeit csökkentő és a szükséges halállományt biztosító fokgazdálkodásra. Újraéledni látszik a rideg szürkemarha tartás is, a Nemzeti Park Igazgatóság szürkemarha gulyája Kőlked mellett tekinthető meg. A vizek fokozottan védett előmőse a *vidra*, Béda-Karapancsa térségében kiemelkedő jelentőségű. A holtágakban lebegő hínárok közül a védett *rucaöröm*, míg a gyökerező hínárok közül a védett *fehér tündérrózsa* és *sulyom* érdemel említést.

A természeti értékek megőrzése természetvédelmi kezelés útján valósul meg. Ennek keretén belül végzi az igazgatóság a fokrendszer újraélesztését, őshonos, veszélyeztetett fajok szaporítását, fenntartását, tájidegen fajok visszaszorítását, védett természeti értékek feltárását és monitorozását. A fokozottan védett ártéri gyepeket legelő szürke marhával óvjuk a beerdősüléstől. Az ősi tájhasználat néprajzi emlékeinek felkutatása, bemutatása is feladatunk. A Dráva hazai nagy folyóink közül ma is a legtisztább. Vízében a hazai halfajok 2/3-a megtalálható, és valószínűleg a Földön egyedül itt él a szintén fokozottan védett *drávai tegzes*. A Dráva menti területeken igen változatos élőhelyekkel találkozhatunk: kavicszátonyok, magaspartok, holtágak, nádasok, ártéri ligeterdők, mocsárretek, amelyek számtalan ritka fajnak adnak otthont. A holtágakban és láptavakban itt is megtaláljuk a védett *rucaörömet* és *sulyomot*. A madárvilág ritkaságai közé tartozik a fokozottan védett *fekete gólya*, *rétisas*, *darázsölvy* és a védett *fekete harkály*, *holló*, *ökörzem* és *örvös légykapó*.

A vízimadarak védelme érdekében a Riha-tó, Béda-Karapancsa és néhány Dráva menti vizes élőhely a Ramsari-egyezmény hatálya alá tartozik.(?) A már említett „őserdők” közül az Ormánságban a **Bükk-háti** és a **Kormorános-erdő Erdőrezervátum** található.

A nemzeti parkon kívül található **Szentegáti-erdő Természetvédelmi Terület** az Ormánság talán utolsó síkvidéki bükkösét igyekszik megvédeni.

A nemzeti parkba látogatók színvonalas kiszolgálását segítik az ebben a térségben is kialakított tanösvények. A Duna mentén a Nagypartosi és az Újmohácsi Tanösvény ismerteti az ártér élővilágát, az itt élő emberek régi kultúráját, szokásait, az ősi halászeszközöket, módszereket. A Drávánál Keselyősfapuszta térségében a Boros-Dráva Tanösvény és a Kormorán Tanösvény mutatja be a folyó növény- és állatvilágát, különös tekintettel a nagyszámban előforduló halfajokra. A közelben, Mattynál lehet a Madáremlékparkot megtekinteni, amely a Magyarországról már kipusztult madárfajoknak állít emléket. Fontos feladata az igazgatóságnak, hogy a rendkívül kedvelt drávai vízitúra útvonal mentén kialakított táborhelyeken kulturált környezetet teremtsen a folyót felkereső evezősöknek. A kihelyezett tájékoztató táblák a területek mind nagyobb háborítatlanságának megőrzése érdekében betartandó szabályok mellett a természeti értékeket is bemutatják, ismertetik. Szintén az igazgatóság kezeli a Sátorhely közelében található **Mohácsi Történelmi Emlékhelyet** is. A közelmúltban megújított kopjafák és a felújított fogadóépület tartalmaz, színvonalas kikapcsolódást ígér az odalátogatóknak.

Nagy Gábor

Baronek J.–Strasser P. (szerk.): A Mecsek természetjáró kalauza. Gálos Kiadó, Pécs, 2002. 143–145. old.; 156–162. old. – Borhidi A.–Sánta A. (szerk.): Vörös Könyv – Magyarország növénytaululásairól I–II. TermészetBÚVÁR Alapítvány Kiadó, Budapest, 1999. Pp. I: 281; II: 155., 204., 210., 213., 215., 255. old. – Frank T. (szerk.): Természet-Erdő-Gazdálkodás. – Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület és Pro Silva Hungaria Egyesület, Eger, 2000. 90. old. – Fazekas I.: A Keleti-Mecsek és Komló élővilága. OKTH, Komló, 1987. – Molnár V. A.: Rejtőzködő kincseink – Növényritkaságok a Kárpát-medencében. Debreceni Egyetem TTK Növénytan Tanszék, Debrecen. WinterFair Kft., Szeged, 2003. 26., 188. old. – Nagy G.: Abaligettől a Nagy-mezőig – A Mecsek természeti értékei. Duna-Dráva NPI, Pécs, 2000. 9–18. old. – Standovář T.–Primack, R.B.: A természetvédelmi biológia alapjai. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2001. 281–283. old. – Szabó L. Gy.: Különleges mecseki értékünk a bánáti bazsarózsa (*Paeonia banatica rochel*). Ember és környezet – Elmélet, gyakorlat. Tiszteletkötet Lehmann Antal professzor úr 65. születésnapjára. PTE TTK Földrajzi Intézet, DDNPI, Pécs, 2001. 95–100. old.